

01 προσεγγίσεις: AI & πολυκρίση

Ένα δυσοίωνα αύριο: Όταν

Ποιος ελέγχει αυτούς που

■ ΤΟΥ
**Γιώργου
Σαχίνη***

«**Η** πιο θλιβερή πτυχή της ζωής σήμερα είναι ότι η επιστήμη συγκεντρώνει γνώση γρηγορότερα απ' ό,τι η κοινωνία συγκεντρώνει σοφία». Η φράση, που αποδίδεται στον Ισαάκ Ασίμοφ, μοιάζει σήμερα λιγότερο με φιλοσοφικό απόφθεγμα και περισσότερο με πολιτική προειδοποίηση. Γιατί η μεγάλη συζήτηση για την Τεχνητή Νοημοσύνη έχει αρχίσει να ξεφεύγει από το πεδίο της τεχνολογίας. Δεν αφορά πλέον μόνο το πόσο καλά γράφει ένα chatbot, πόσο πειστική εικόνα παράγει ένας αλγόριθμος ή αν μια μηχανή μπορεί να περάσει με επιτυχία ένα τεστ.

Το πραγματικό ερώτημα είναι πολύ πιο άβολο: Ποιος ελέγχει την ισχύ που αποκτά η Τεχνητή Νοημοσύνη και, κυρίως, ποιος ελέγχει αυτούς που την ελέγχουν; Διότι η ιστορία της εξουσίας έχει μια απλή συνήθεια. Όταν μια νέα δύναμη εμφανίζεται, αργά ή γρήγορα κάποιος επιχειρεί να την ελέγξει.

Σήμερα, όμως, η νέα δύναμη αναπτύσσεται με τέτοια ταχύτητα, ώστε οι πολιτικοί θεσμοί μοιάζουν να τρέχουν πίσω από την τεχνολογία κρατώντας στο ένα χέρι νομοσχέδια και στο άλλο... σημειώσεις για το τι ακριβώς συνέβη. Και αυτό δεν είναι απλώς τεχνολογικό πρόβλημα. Είναι πρόβλημα δημοκρατίας.

Η μηχανή δεν χρειάζεται να επαναστατήσει για να γίνει επικίνδυνη

Η συζήτηση για τους κινδύνους της Τεχνητής Νοημοσύνης συχνά εγκλωβίζεται σε ένα εύκολο σενάριο: κάποια στιγμή οι μηχανές θα γίνουν τόσο έξυπνες ώστε θα στραφούν εναντίον των ανθρώπων. Είναι το σενάριο που βολεύει περισσότερο και την επιστημονική φαντασία και την τηλεόραση. Μόνο που το πραγματικό πρόβλημα είναι πιθανότατα πολύ λιγότερο θεαματικό και πολύ περισσότερο πολιτικό. Η μηχανή δεν χρειάζεται

να αποκτήσει «κακία». Δεν χρειάζεται να μισήσει τον άνθρωπο. Δεν χρειάζεται να αποφασίσει ότι θέλει να κατακτήσει τον πλανήτη. Αρκεί να αποκτήσει τεράστια ικανότητα να εκτελεί στόχους, ενώ οι άνθρωποι που της δίνουν αυτούς τους στόχους δεν μπορούν πλέον να προβλέψουν όλες τις συνέπειες. Εκεί αρχίζει το πραγματικό πρόβλημα. Γιατί μια τεχνολογία γίνεται επικίνδυνη όχι μόνο όταν αποκτά δική της βούληση, αλλά και όταν αποκτά τεράστια ισχύ χωρίς αντίστοιχο μηχανισμό λογοδοσίας. Και αυτό είναι ακριβώς το σημείο στο οποίο η συζήτηση για την Τεχνητή Νοημοσύνη συναντά την πολιτική.

Αυτοί που φτιάχνουν τη μηχανή είναι και αυτοί που φοβούνται τη μηχανή

Το παράδοξο είναι ότι οι προειδοποιήσεις δεν προέρχονται μόνο από πολέμιους της τεχνολογίας. Προέρχονται και από ανθρώπους που βρίσκονται στο κέντρο της. Ο Σαμ Άλτμαν της OpenAI, ο Ντάριο Αμοντέι της Anthropic, ερευνητές της GoogleDeepMind, στελέχη της Meta, αλλά και ο Έλον Μασκ, από διαφορετικές αφετηρίες και με διαφορετικές επιδιώξεις, έχουν μιλήσει κατά καιρούς για τους κινδύνους που μπορεί να προκύψουν από την ανάπτυξη όλο και ισχυρότερων συστημάτων. Και εδώ υπάρχει μια αντίφαση που δύσκολα κρύβεται. Οι ίδιοι άνθρωποι και οι ίδιες εταιρείες που προειδοποιούν για τους κινδύνους συμμετέχουν ταυτόχρονα στην πιο σκληρή τεχνολογική κούρσα της εποχής. Γιατί; Επειδή κανείς δε θέλει να είναι ο μόνος που θα πατήσει φρένο.

Αν μια εταιρεία επιβραδύνει για λόγους ασφάλειας και ο ανταγωνιστής της συνεχίσει, ο πρώτος κινδυνεύει να χάσει την αγορά. Έτσι δημιουργείται ένας μηχανισμός που θυμίζει κούρσα εξοπλισμών. Ο ένας επιταχύνει επειδή φοβάται τον άλλο. Ο άλλος επιταχύνει επειδή φοβάται ότι θα μείνει πίσω. Στο τέλος όλοι γνωρίζουν ότι η ταχύτητα μπορεί να δημιουργεί κινδύνους, αλλά κανείς δεν θέλει να είναι εκείνος που θα μειώσει ταχύτητα.

Η αγορά, βλέπετε, δεν φημίζεται για την υπομονή της απέναντι στην αυτοσυγκράτηση.

Από το chatbot στον ψηφιακό πράκτορα

Μέχρι πρόσφατα, ο μέσος χρήστης αντιμετώπιζε την Τεχνητή Νοημοσύνη περίπου ως έναν εξαιρετικά γρήγορο συνομιλητή. Ρωτάς. Απαντά. Ζητάς ένα κείμενο. Το γράφει. Θέλεις μια εικόνα. Την παράγει. Η επόμενη γενιά όμως είναι διαφορετική.

Οι λεγόμενοι AI agents μπορούν να εκτελούν σειρά ενεργειών, να χρησιμοποιούν εργαλεία, να αναζητούν δεδομένα, να λαμβάνουν αποφάσεις μέσα σε συγκεκριμένα πλαίσια και να ολοκληρώνουν εργασίες με ολοένα μικρότερη ανθρώπινη παρέμβαση. Εδώ αλλάζει η συζήτηση. Γιατί όσο αυξάνεται η αυτονομία, αυξάνεται και η ανάγκη ελέγχου.

Ποιος δίνει την εντολή; Ποιος καθορίζει τα όρια; Ποιος ελέγχει την απόφαση; Ποιος ευθύνεται όταν κάτι πάει στραβά; Κυρίως, ποιος πατά το κουμπί όταν χρειαστεί να σταματήσει;

Αν η απάντηση σε όλα αυτά είναι «η εταιρεία που δημιούργησε το σύστημα», τότε υπάρχει ήδη

ένα πολιτικό πρόβλημα. Γιατί μια ιδιωτική εταιρεία δεν είναι δημοκρατικός θεσμός.

Το καινούργιο μεγάλο κεφάλαιο της εξουσίας

Εδώ ακριβώς βρίσκεται ίσως το μεγαλύτερο ζήτημα. Η Τεχνητή Νοημοσύνη δεν είναι πλέον απλώς προϊόν. Γίνεται υποδομή. Όποιος ελέγχει μια κρίσιμη υποδομή αποκτά δύναμη πολύ μεγαλύτερη από αυτήν που εμφανίζεται στην οθόνη. OpenAI, Anthropic, GoogleDeepMind, Meta και άλλοι τεχνολογικοί κολοσσοί ανταγωνίζονται για τα ισχυρότερα μοντέλα, για δεδομένα, για υπολογιστική ισχύ, για εξειδικευμένους επιστήμονες και για τεράστιες υποδομές. Πίσω από κάθε «έξυπνη» εφαρμογή υπάρχει ένας κόσμος από κέντρα δεδομένων, επεξεργαστές, ηλεκτρική ενέργεια, δίκτυα και επενδύσεις δισεκατομμυρίων. Αυτό σημαίνει ότι η πραγματική μάχη δεν είναι μόνο για το ποιος θα φτιάξει τον καλύτερο αλγόριθμο. Είναι για το ποιος θα ελέγξει την υποδομή πάνω στην οποία θα στηριχθεί η επόμενη ψηφιακή εποχή.

Κάπου εδώ αρχίζει η πολιτική

Όταν μια τεχνολογία επηρεάζει την εργασία, την ενημέρωση, την οικονομία, την ασφάλεια, την εκπαίδευση, την υγεία, τον στρατό και τις κρατικές υπηρεσίες, δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται σαν ένα ακόμη προϊόν της αγοράς. Γιατί τότε το ερώτημα δεν είναι πλέον αν θα αγοράσουμε ή θα χρησιμοποιήσουμε μια νέα εφαρμογή. Είναι ποιος θα καθορίζει τους κανόνες με τους οποίους θα λειτουργεί μια κοινωνία.

Εδώ η εικόνα αρχίζει να γίνεται

Ο **Δρόμος** θεωρεί ότι το ζήτημα της Τεχνητής Νοημοσύνης, οι επάλληλες στρώσεις απώλειας ελέγχου της και η σύνδεσή τους με τη συστημική πολυκρίση αποτελεί ένα σημαντικό πολιτικό, και όχι μόνο, θέμα της εποχής. Για αυτό και σε αυτό το φύλλο συνεχίζουμε τη δημοσίευση σχετικής αρθρογραφίας, κάτι που θα συνεχιστεί και στα επόμενα φύλλα του της εφημερίδας μας.

«Η επιστήμη συγκεντρώνει γνώση γρηγορότερα απ' ό,τι η κοινωνία συγκεντρώνει σοφία». Με αφετηρία τον Ισ. Ασίμοφ, ο Γιώργος Σαχίνης μεταφέρει τη συζήτηση για την Τεχνητή Νοημοσύνη από τα εργαστήρια στο πεδίο της δημοκρατίας. Ο κίνδυνος δεν είναι μια εξέγερση των μηχανών, αλλά η ανεξέλεγκτη ισχύς όσων τις κατέχουν. Είναι οι εταιρείες που προειδοποιούν για κινδύνους ενώ επιταχύνουν την κούρσα, οι υποδομές που συγκεντρώνουν πλούτο και εξουσία, τα κέντρα δεδομένων που συγκρούονται με τοπικές κοινωνίες, από την Ινδία μέχρι, ίσως σύντομα, την Ελλάδα. Και το ερώτημα είναι, τελικά, πολιτικό: Ποιος ελέγχει αυτούς που ελέγχουν τη μηχανή;